

ПЕРІОД ГАРТУВАННЯ ХАРАКТЕРУ І ВОЛІ (А. ЖИВОТКО У 1918-1919 РР.)

Життя і творчість видатного діяча української культури Аркадія Животка стали предметом дослідження впродовж останнього десятиліття багатьох вітчизняних науковців. Зокрема, М. Тимошик створив історико-бібліографічний нарис “Аркадій Животко як громадський діяч, журналіст і учений” [1]. Його журналістську і публіцистичну діяльність проаналізувала Н. Сидоренко [2]. Науково-педагогічні погляди А. Животка стали об’єктом дисертаційного дослідження Ю. Калічака [3].

У даній же роботі використано відомості, які вдалося віднайти у найрізноманітніших друкованих та електронних джерелах, і на їх основі оглянуто кам’янець-подільський період життя і творчості А. Животка, коли він робив перші кроки на ниві педагогічної, громадсько-просвітницької та журналістської діяльності.

Образ полум’яного патріота, талановитого педагога і журналіста постає перед нами із позовклих сторінок газет “Життя Поділля”, “Трудова громада”, журналів “Освіта” і “Село”, що виходили у Кам’янці-Подільському впродовж 1918-1919 років і в яких друкував свої статті, рецензії, кореспонденції, вірші Аркадій Петрович Животко, нині добре відомий нам, як автор фундаментального наукового дослідження “Історія української преси”.

Революційні події 1917 року застали його у Петербурзі, він саме закінчував там навчання в університеті. Повернувшись незабаром на рідну Вороніжчину, він включається у громадське й політичне життя, стає активним членом Української партії соціалістів-революціонерів. Земляки обирають А. Животка членом Української Центральної Ради від Воронежської губернії, значна частина якої за волею тамтешнього українського населення мала приєднатися до Української Народної Республіки.

Тоді ж А. Животка запрошують до Києва і пропонують, як людині з вищою педагогічною освітою, посаду інструктора відділу позашкільного і дошкільного виховання у Міністерстві народної освіти УНР.

Очолювала цей відділ видатна діячка національно-визвольного руху, педагог, автор підручників, письменниця, літературознавець, член Центральної Ради Софія Русова. Саме під її керівництвом А. Животко бере активну участь у розробленні і проведенні різних заходів по українізації школи, підтримує зв’язки відділу з місцевими закладами дитячого виховання, виконує доручення щодо організації педагогічних видань.

Ця робота продовжилася і після державного перевороту наприкінці квітня 1918 року, коли Центральна Рада була розпущена і до влади прийшов гетьман Павло Скоропадський.

22 жовтня 1918 року А. Животко вперше приїхав до м. Кам’янця-Подільського у складі великої делегації Міністерства народної освіти для участі в урочистому відкритті державного українського університету, засновником якого і першим ректором був Іван Огієнко.

У цей же час у Кам’янці-Подільському планувався випуск першого педагогічного часопису-журналу Подільської губернської народної управи “Освіта”. А. Животко підключився до його підготовки. І уже в першому номері цього двотижневика, що вийшов 15 листопада, було надруковано два матеріали А. Животка: стаття “Фактори дошкільного виховання” та огляд дитячої літератури.

У статті мова йде про виховну роботу дітей дво-шестирічного віку, зокрема про те, що “...організувати молоді роки дитини, коли починає складатися характер, для виховання здорового фізично й духовно громадянина, строго стежачи за розвитком сторін психологічного життя, для виховання дійсного сина свого краю і народу, стає на черзі наших днів” [4, 12].

Автор визначає головні фактори дошкільного виховання дітей – економічний, психологічно-громадянський та ще психологічно-патологічний.

Головним у вихованні дітей має стати психологічно-громадянський фактор, наголошується у статті, адже “...умовою для цього є відродження народу. Систематичне віками знищення рідної культури, чуття державності свого народу, недбалості своєї мови, і звикле рабство під чужою культурою, а також ті нездорові умови родинного життя, які породжують ухилення від нормального напрямку психологічного життя дитини в бік психо-патологічний, викликають необхідність для воскреслої держави виховати нових, вільних громадян, сильних почуттям і міццю духа” [4, 13].

В огляді книжок для дітей молодшого віку, опублікованому в цьому ж номері журналу “Освіта”, А. Животко висловлює жаль з того приводу, що в той час, коли питання дитячого виховання починає пробуджувати серед громадянства чималий інтерес, на книжковому ринку дуже мало літератури для дітей дошкільного віку.

Продовження огляду дитячих видань А. Животка знаходимо і в наступних номерах журналу “Освіта”. Дослідник, обмежуючись лише коротенькими анотаціями народних казок, а також казок Андерсена і Маміна Сибіряка, глибоко аналізує художньо-естетичний рівень видрукованих окремими тогочасними українськими авторами їхніх власних творів для дітей, висловлює свої побажання, виробляє своєрідні критерії щодо тематики таких видань, їх літературно-естетичного рівня, досконалості мови, художнього оформлення.

10-13 січня 1919 року в Києві відбувся з'їзд педагогічних працівників, на якому виступив із промовою щойно призначений на посаду міністра народної освіти І. Огієнко, також свої доповіді зачитали провідні тогочасні учені-педагоги С. Русова, Володимирський, І. Дорошенко та ін.

А. Животко був запрошений до складу президії, організував роботу секції дошкільного виховання [5, 93]. Головні його думки із опублікованих у журналі “Освіта” статей “Фактори дошкільного виховання” і “До справ керування дитячими садками” на рівні з ідеями С. Русової були покладені в основу резолюції з'їзду. Усі матеріали цього всеукраїнського педагогічного заходу було зібрано у книзі “Труди з'їзду діячів позашкільної освіти і дошкільного виховання”, виданої незабаром відділом із позашкільної освіти Подільської губернської народної управи.

У лютому 1919 року до Кам'янця-Подільського, що став державним і політичним центром країни, і де зібралися навколо створеного тут державного українського університету кращі представники наукової інтелігенції (І.Огієнко, Д.Дорошенко, П.Клименко, П.Клепатський, В.Біднов й ін.), прибув Михайло Грушевський [6]. У цей же час сюди приїхали колишній голова українського уряду В. Голубович, інші представники керівництва УНР, велика група просвітян, літераторів, серед них: С. Русова, Н. Григорієв, В. Самійленко, М. Годованець, А. Животко.

Така потужна інтелектуальна сила зініціювала й успішно провела в місті святкування 105-ї річниці від дня народження Т.Г. Шевченка. У місцевій пресі вони виступали з численними публікаціями про життя і творчість Кобзаря.

У першоберезневому номері журналу “Освіта” надруковано за підписом А. Животка звернення “До дитячих садків, дитячих захистків, дитячих притулків та товариств “Просвіта”. У ньому йдеться про те, що наближаються роковини народження і смерті Тараса Шевченка, “відділ дошкільного виховання Подільської Губернської Народної Управи закликає всіх, хто близько стоїть до дітей (дитячі садки, захистки і т.д.), а також всі громадські організації взяти всіх заходів, аби це свято було відсвятковано і дітьми, для чого закликає влаштувати: читання, вечірки, концерти, урочисті походи зі співом і т.д.” [7, 25].

А. Животко глибоко шанував геній Т. Г. Шевченка. Особливо дорогою йому була тема: Шевченко і діти: “Як у творах нашого генія, в його “Кобзарі”, так і в самому житті того, чие серце було повне любови, червоною смужкою проходить одна думка, одне почуття – безмежна любов до малих сих, любов до тих, чиї ясні, прозорі оченята дають світлу віру, дають надію, що прийде ще той час, коли ці оченята, мов промінчики ясні заграють і висушать сльози на обличчі чайки – рідної країни, коли, виховавши їх, ми побачимо як всміхнеться “мати, заплакана мати” [8, 10].

Згадуючи вірш Т. Г. Шевченка “І золотої й дорогої”, А. Животко робить висновок: “Своєю кобзою Шевченко вчить нас краще всяких педагогічних наук, як треба уважно і з якою ласкою, любов'ю ми повинні відноситись до малих діток” [8, 11].

Пам'яті Т. Г. Шевченка А. Животко присвячує білий вірш “Кобзар”, що був надрукований разом із публікаціями М. Грушевського, інших видатних діячів українського суспільного життя у щомісячнику “Село” [9, 18]. Ось невеликий уривок з цього вірша:

Вмер Кобзар... Минули роки...
Пісня ж ллється.
Ще і досі струн відгомін
Розлягається навколо.
В звуках струн, в Кобзарській пісні –
чути лиш любов до люду.
Кличе пісня, слово рідне до братів
несеться, полюбить благає пісня
рідний край, святу Руїну,
полюбить во врем'я люте, полюбить в тяжку незгоду...
полюбить Країну рідну – свою
славну Україну та за неї
в небі Господа молить...

Коли на початку 1919 року газета “Життя Поділля”, що виходила у Кам'янці-Подільському з ініціативи Подільської губернської народної управи і при підтримці Товариства “Просвіта”, фактично стала органом Української партії соціалістів-революціонерів, очолити редакцію часопису запросили, скориставшись його тимчасовим перебуванням у місті, М. Грушевського.

А. Животко у своїй “Історії української преси” згадує: “Проф. М. Грушевський погодився і близько став на початку до тяжкої, в умовах того часу, редакційної праці органу, що опинився відтягитим воєнними подіями від світу... Поборюючи всі перешкоди, “Життя Поділля” намагалося підтримувати нормальний вигляд часопису та орієнтувати читача в надзвичайно складних і тяжких обставинах” [10, 266].

Слід додати, що значна частина цієї “тяжкої в умовах того часу редакційної праці” впала на плечі А. Животка, оскільки йому було доручено виконувати обов’язки секретаря редакції газети “Життя Поділля”. У випусках цього видання, що зберігаються досі у відділі рідкісних видань наукової бібліотеки Кам’янець-Подільського національного університету імені І. Огієнка, ми не знаходимо жодного матеріалу за підписом А. Животка. Очевидно, виконуючи обов’язки секретаря редакції цього часопису і працюючи під керівництвом С. Русової у відділі дошкільного виховання, він усю свою творчу енергію і час віддавав підготовці статей на теми виховання дітей і оглядів-рецензій дитячої літератури, які друкувалися у кожному номері двотижневика “Освіта”.

У середині квітня 1919 року у місто приходить радянська влада. Хоч цього разу і ненадовго, але встигає закрити газету “Життя Поділля”. Тоді ж перестає виходити й журнал “Освіта”. Не відродились вони і після того, як Кам’янець-Подільський знову зайняли українські війська.

У цей час А. Животко працює в культурно-просвітницьких громадах, зокрема “Просвіті”, організаціях національного напрямку, діяльність яких концентрувалася навколо ідеї державної незалежності України.

Відомо, що 11 червня 1919 року він виступив із патріотичною промовою від імені селянсько-робітничого клубу імені І. Франка під час зустрічі кам’янчан на майдані Вірменський ринок із Головою Директорії УНР Симоном Петлюрою [11].

Разом із С. Русовою А. Животко засновує у Кам’янці-Подільському Товариство дошкільного виховання ім. Пестолоцці, яке розпочало свою діяльність на початку серпня 1919 року. При Товаристві було організовано дитячий клуб. Про їх успішну діяльність свідчать матеріали багатьох тогочасних періодичних видань, зокрема, газет “Трудова громада” та “Україна”.

Дитячий майданчик почав функціонувати 6 серпня на Польських фільварках, біля церкви св. Юрія. Відвідували його переважно діти найбіднішого населення – робітників і дрібних урядовців. Заняття проводилися під наглядом двох керівниць. Діти забезпечувалися гарячим харчуванням.

Товариство ім. Пестолоцці також ініціювало створення педагогічної бібліотеки і дитячої книгозбірні [12].

На зборах товариства, які пройшли 12 серпня, було обговорено питання прийому до його складу нових членів, проведено вибори постійного бюро, головою якого обрали А. Животка.

Черговою визначною акцією товариства було проведення у приміщенні “Просвіти” у вересні 1919 року “Першої виставки дитячої праці”.

Газети повідомили, що піз час проведення цієї виставки відбулися лекції С. Русової “Виховання дитячої творчості” і А. Животка “Дошкільне виховання на Поділлі”.

Про результати роботи виставки дитячих робіт А. Животко розповів у своїй кореспонденції “Дитяча праця”, надрукованій 24 вересня 1919 року у газеті “Трудова громада”¹.

На сторінках саме цієї щоденної кам’янець-подільської газети знаходимо повне відтворення надзвичайно складної політичної ситуації, що складалася в Україні у літні місяці того року. А заснував, редагував і видавав цей партійний щоденник колишній керівник уряду Центральної Ради (січень-квітень 1918 р.), член УПСР В. Голубович [13]. У газеті широко висвітлювався український повстанський рух проти більшовиків і денікінців.

Саме цей часопис після закриття “Життя Поділля” став центральним органом Української партії соціалістів-революціонерів. Очевидно, А. Животко, як член цієї партії, маючи вже досвід роботи секретаря газети, на запрошення В. Голубовича почав виконувати такі ж обов’язки і в цьому часопису.

Отже, добираючи матеріали до кожного номера, макетуючи його, він бачив потребу у подачі відгуків на ті чи інші тривожні політичні події в Україні, потребу підбадьорити людей, позитивно впливати на їх настрої. Це, напевно, і спонукало його до написання “віршів у прозі”, які й почав регулярно друкувати у “Трудовій громаді”. Тобто можна визначити, що його білі вірші є своєрідними відгуками на актуальні події країни, публіцистичними виступами у віршованій формі.

Із серпня по листопад 1919 року він опублікував кільканадцять таких творів із закликком до громадянського оптимізму, віри у перемогу української справи, готовності вступити до бою за свободу України:

¹ У книзі А. Животка «Історія української преси» (К., 1999) на 262 сторінці помічено помилку, допущену, напевно, механічно при підготовці тексту до друку. Газета «Громада», що спочатку виходила як орган Селянського Робітничого Клубу імені І. Франка, коли стала органом кам’янець-подільської організації Української партії соціалістів-революціонерів, була перейменована не на «Трудову Україну» (як вказано в книзі), а на «Трудову громаду». З літа 1919 року вона і стала центральним органом УПСР.

...Щирим серцем, вільних духом
в крові хочуть затопити?
Але ж ні!
Вже грім ударив...
Вихор знявся на дорозі...
“Гей до зброї! – чути заклик...
“Гей до праці! – чути голос...
– Нумо рвати кайдани!
Міцно стали люди,
усміхнулися до сонця...
В їх очах світилась віра,
певність була в почутті...
Досить! Годі!
Люди зброї вже не зложать...
вже не підуть з бою геть...
Під стягом небесним...
Під стягом – мов золото ниви...
Здобудуть повстанці рідному
Краєві волю... [14, 3]

Дуже тривожним вийшов випуск “Трудової громади” за 27 вересня. У ньому було розміщено повідомлення про наступ військ Денікіна на Київ. Більше половини першої сторінки цього номеру відведено під звернення уряду УНР до народу України, підписаним Головою Директорії С. Петлюрою та іншими керівниками УНР. У ньому говорилося, що після того, як було скинуто владу гетьмана Скоропадського, як удалося прогнати з України більшовиків-комуністів, простори нашої землі окупував царський генерал Денікін. “Всі, хто має силу і любов до свободи, в кого не згасло стремління до землі і волі, кому дорога демократична соборна Українська Республіка, вставайте до рішучого бою з ворогом!..” [15, 1].

Тривожні повідомлення із фронту друкувались в усіх наступних номерах газети.

Випуск за 11 жовтня замість шапки, що відкривала перші сторінки всіх попередніх номерів “Вся влада трудовому народові!”, уже містить інший заклик “Вперед! На зустріч повстанцям!”. Тут же друкуються накази щодо військової служби, текст присяги українських народних республіканських військ. А на другій сторінці під шапкою “Геть денікінців з нашої столиці!” розміщено білий вірш А. Животка “Осінь”, фрагмент якого варто навести:

Осінь... вітер виє... стогне, б’ється,
Хмари, темні смуток сіють...
Сонце ж кличе до борні...
Геть скидаймо кайдани!..
Адже серцем вільні ми!.. [16, 2]

У ті дні твердість духу, оптимізм, віра і надія були потрібні людям, як ніколи. Республіка, її армія потрапили в жахливе становище, маючи трьох войовничих ворогів – Польщу, Радянську Росію та денікінську армію. До того ж неузгодженими були позиції центрального і галицького урядів. 6 листопада командувач Галицької армії генерал Тарнавський, не розібравшись, як слід, у ситуації, побоюючись агресії польських військ, підписав сепаратний договір з Денікіним, згідно з яким галичани у повному складі, з усім військовим і державним майном переходять у повне розпорядження російської добровольчої команди.

“Трудова громада” 11 листопада на першій сторінці друкує велику статтю “Ми казали правду” про цей ганебний договір, а на другій сторінці вміщує заяву уряду УНР “Державна зрада”, яка закінчується заклик “ще не вмерла козацька сила на Україні. Геть всякий страх і безнадійність! Вставайте до боротьби за волю всіх народів, що населяють Україну!”.

Поруч з цією заявою надруковано вірш А. Животка “Борітеся – поборите”, у якому відчутні життєствердні настрої автора:

Хоч крається смутком блакитне небо,
Негода нудьгою навколо скиглить.
Я буду співати, я буду радіти,
Байдуже, що серце скаженно болить...
...Я буду стояти на варті надії,
З безмежних тривожних думок
Я буду сплітати надії вінок... [17, 2]

У тих обставинах, в яких опинилася восени 1919 року Україна, зокрема Українська Народна Республіка, далеко не у всіх її жителів був оптимістичний настрій. Приклад повної соціальної зневіри, апатії бачимо у надрукованому в “Трудовій громаді” вірші невідомого автора “Безнадійність”:

Нічого не хочу. Нічого не треба.
Безглузді усі поривання.
Всякі надії, бажання, змагання.
Знесилилось серце, у корчах життя...

Зміцнити силу духу, впевненість і громадянську мужність людей намагалися своїми поетичними, публіцистичними виступами у газеті Остап Вишня (друкувався під псевдонімом П. Грунський), М. Годованець, який згодом став відомим українським поетом-байкарем, та А. Животко.

Нарід повстав!..
... “Гей до зброї!” – розляглося...
Звуком – дзвоном пронеслося...
Прозвучало “Гей, до бою!”
Прокотилося луною...
...Ніч минула й ранок став,
Весь нарід за щастя краю
В ніч сваволі, зради, гніту
Як один повстав! [18, 2]

Ці, можливо, не зовсім поетично досконалі віршовані рядки А. Животка свідчать про те, як хотілося йому бачити вільною українську землю, як полум'яно закликав він до боротьби за її незалежність.

Але сили були не рівні. Українські патріоти не змогли досягти успіху. Настав крах черговій історичній спробі українського народу добитися своєї свободи і незалежності. А. Животко тяжко переживав поразку української революції. Він її порівнював в одному з віршів із біблійською історією про зраду Христа Іудою:

...Христос страждав..
Один з близьких Його продав...
“Роспни! Роспни його!” – гукав нарід...
І вірив в те, що він казав...
А на хресті – Христос моливсь за нього
В Його очах світилась віра...
А в серці чистому жила любов...
Минула ніч і сонце встало
Промінням ясним всесвіт привітало.
Христос воскрес!...
Минуло все! Але прокльон –
Тебе Іудо не мине [19, 2].

А. Животко, як і члени уряду УНР, вимушений був наприкінці листопада 1919 року покинути Кам'янець-Подільський, який з дня на день мали окупувати чи поляки, чи більшовики. Уже після його від'їзду “Трудова громада” надрукувала ще кілька його віршів. Останній мав назву “Жахливе весілля”:

...Походом смутку, чорною стежкою
у вічність мандрують мрії, надії
минула життєва весна...
...В кожну хатину, в кожне віконце
стукає з двору кістлява рука.
Холодно... Зимно... Жахливо...
Годі! Доволі!
Чи ж мало взяла та, проклята мара! [20,1]

У наступних номерах “Трудової громади” (грудень 1919 р. – січень 1920 р.) уже немає віршів ні М. Годованця, ні П. Грунського, ні А. Животка. Натомість сторінки кожного номеру цього часопису кричать білими плямами з написом “вилучено цензурою”. Україну почав поглинати морок...

Кам'янець-подільський період життя і творчості А. Животка був його першим етапом, у певному сенсі – навчальним, на шляху освоєння журналістського фаху. Ймовірно, що саме непроста щоденна робота секретаря газети “Життя Поділля”, регулярна співпраця з часописом “Трудова громада” та іншими періодичними виданнями, набутий тут досвід написання матеріалів для преси і стали одним із основних моментів, своєрідним орієнтиром при визначенні в подальшому напрямків професійної діяльності А. Животка. Преса, журналістика, журналістскознавство стали справою його життя. Після того, як у 1920 році він вимушений був залишити Україну і до самої смерті (1948 року) йому довелося проживати за кордоном, в основному в Чехії, його творча діяльність не стала менш активною. Він співробітничав з різноманітними

українськомовними друкованими органами, виступає із лекціями історичної тематики в багатьох аудиторіях, впродовж кількох років працює як викладач журналістики, досліджує пресу різних регіонів України, врешті готує найголовнішу свою працю “Історія української преси” (1946 р. – на пра-вах ру-ко-пису, об-ся-гом 196 сто-рі-нок ма-ши-но-пи-су та з до-да-т-ком ши-ро-кої біб-ліо-гра-фії спе-ці-аль-ної лі-те-ра-ту-ри і дже-рел). Незважаючи на те, що ця книга з великим запізненням прийшла в Україну (1999 р.), вона все ж зробила чималий вплив на розвиток історико-журналістських досліджень.

Уся публіцистична, редакторська, громадська діяльність А.Животка підпорядковувалася одній меті – формуванню національної свідомості українців, гордості від приналежності до української нації, намаганням до відродження і побудови власної незалежної держави.

Список використаних джерел

1. Тимошик М. С. Аркадій Животко як громадський діяч, журналіст і вчений / М.С. Тимошик // До кн.: Аркадій Животко. Історія української преси. Навч. посібник. – К.: Наша культура і наука, 1999. – С. 11-34.
2. Сидоренко Н.М. Аркадій Животко – невтомний трудівник на ниві української преси / Н.М. Сидоренко // Українська періодика: історія і сучасність. – Львів, 2008. – С. 73-84.
3. Калічак Ю. Л. Педагогічні погляди і громадсько-просвітницька діяльність Аркадія Животка: дис. ...канд. пед. наук: 13.00.01 / Ю.Л. Калічак. – Івано-Франківськ, 2001. – 194 с.
4. Животко А. Фактори дошкільного виховання / Аркадій Животко // Освіта. – 1918. – № 1. – С. 12-13.
5. Труды з'їзду діячів позашкільної освіти й дошкільного виховання в Києві, 10-13 січня 1919 р. – Кам.-Под., 1919.
6. Баженов Л.В. Юхим Сіцінський і Михайло Грушевський (з історії взаємин на ґрунті дослідження Поділля) [Електронний ресурс] // Національний природний парк “Подільські товтри”:h [сайт]. – Режим доступу: http://kp.km.ua/~tovtry/en/history/statti/postati/sicinskyi_i_grushevski.html.
7. Животко А. До дитячих садків, дитячих захистків, дитячих притулків та товариств “Просвіта” / Аркадій Животко // Освіта. – 1918. – № 5. – С. 25.
8. Животко А. Любов до малих сих / Аркадій Животко // Освіта. – 1918. – № 5. – С. 10-13.
9. Животко А. Кобзар (пам’яті Т.Г. Шевченка) / Аркадій Животко // Село. – 1919. – № 11. – С. 18.
10. Животко А. Історія української преси: Навч. посіб. для студ. ф-тів журналістики вищих закл. освіти / Аркадій Животко. – К.: Наша культура і наука, 1999. – 368 с.
11. Хроніка // Новий шлях (Кам’янець-Подільський). – 1919. – № 4.
12. Педагогічна книгозбірня // Трудова громада. – 1919. – № 34. – 10 серпня. – С. 6.
13. Бажан О.Г. Поділля в житті та діяльності Всеволода Голубовича / О.Г. Бажан // Поділля і Волинь у контексті історії українського національного відродження. – 1995. – С. 286-288.
14. Животко А. За волю / Аркадій Животко // Трудова громада. – 1919. – № 37. – С. 3.
15. Від Правительства Соборної України // Трудова громада. – 1919. – № 70. – С. 1.
16. Животко А. Осінь / Аркадій Животко // Трудова громада. – 1919. – № 79. – С. 2.
17. Животко А. Борітеся – поборите / Аркадій Животко // Трудова громада. – 1919. – № 18. – С. 2.
18. Животко А. Нарід повстав / Аркадій Животко // Трудова громада. – 1919. – № 23. – С. 2.
19. Животко А Христос страждав / Аркадій Животко // Трудова громада. – 1919. – № 113. – С. 2.
20. Животко А. Жахливе весілля / Аркадій Животко // Трудова громада. – 1919. – № 138. – С. 1.

Анотація. У статті досліджуються важливі аспекти життя, громадсько-просвітницької, науково-педагогічної, журналістської діяльності А. Животка з жовтня 1918 року по листопад 1919 року, тобто в період його перебування у м. Кам’янець-Подільському, співпраці з журналами “Освіта”, “Село”, газетами “Життя Поділля” та “Трудова громада”.

Ключові слова: А. Животко, Українська Центральна Рада, українська преса, дошкільне дитяче виховання.

Summary. The public-elucidative, scientifically pedagogical, journalistic activity of A. Zhyvotko (October in 1818 – November in 1919), his basic publications in magazines “Osvita”, “Selo”, in newspaper “Trudova gromada” are considered in the article.

Key-words: A. Zhyvotko, Ukrainian Central Rada, the Ukrainian press, the preschool child’s education.